

Sprawozdanie z realizacji nagrań do projektu Kieleckiego Towarzystwa Naukowego pod tytułem *Miniwykłady kieleckich uczonych 2021–2022*

Na posiedzeniu Zarządu Kieleckiego Towarzystwa Naukowego, które odbyło się 30 czerwca 2021 roku, podjęto decyzję o zainicjowaniu drugiej serii nagrań krótkich filmów do umieszczenia na stronie internetowej Towarzystwa i jego profilu na portalu YouTube pod tytułem *Miniwykłady kieleckich uczonych*.

Założono, że przedstawiciele kieleckiego środowiska naukowego podczas nagrań prezentować będą tematy dotyczące swoich zainteresowań badawczych, jak również własnych pasji spoza ich obszaru.

Projekt został doceniony przez Wydział Edukacji, Kultury i Sportu Urzędu Miasta Kielce i dzięki temu uzyskał stosowne wsparcie finansowe.

Poniżej przedstawione zostało chronologiczne zestawienie miniwykładów zawierające temat wystąpienia, imię i nazwisko prelegenta, datę oraz krótką notkę charakterystyki każdego z nagrań.

1. *Nazwy miejscowości województwa świętokrzyskiego w ujęciu normatywnym* prof. dr hab. Marek Ruszkowski

18 października 2021 roku

Często zadajemy sobie pytania typu: *Domaszowice* czy *Domaszewice*? Jadę do *Małogoszcza* czy *Małogoszczy*? Mieszkam we *Włoszczowie* czy we *Włoszczowej*? Dopelniać od nazwy *Ceber* (wieś w gminie Bogoria w powiecie staszowskim) to: *Cebera*, *Ceberu*, *Cebra* czy *Cebru*? Przymiotnik od nazwy *Oblęgorek* to *oblęgorski* czy *oblęgorecki*? Piszemy *Solec Zdrój* czy *Solec-Zdrój*? Mieszkaniec Buska-Zdroju to *buskowiecianin*, *buszczanin* czy *buszczanin* (analogicznie *buskowiecianka*, *buszczanka* czy *buszczanka*)? Takich wątpliwości dotyczących nazw miejscowych województwa świętokrzyskiego jest wiele, a ich rozstrzygnięcie nie zawsze jest proste. Wynika to z kilku przyczyn: bogactwa form nazw miejscowości, ich odmiany odbiegającej często od przyjętych wzorców deklinacyjnych oraz różnych lokalnych zwyczajów językowych.

Rozstrzygnięcia normatywne zostały oparte na ustaleniach Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych, które mają charakter normy urzędowej i językowej. Znalazły one odzwierciedlenie w *Słowniku nazw*

miejsowości województwa świętokrzyskiego, który został opublikowany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

2. *Uczony na prowincji. Losy Teofila Borzęckiego (1800–1887)*

prof. dr hab. Adam Massalski

23 listopada 2021 roku

W okresie Królestwa Polskiego w XIX wieku wskutek polityki zaborców wielu polskich uczonych zmarnowało swoje talenty. Jednym z nich był filozof Teofil Borzęcki, który przez wiele lat żył i pracował w Kielcach. Przedstawiono kolejne jego losów.

3. *Co niedługo może być poprawne w polszczyźnie*

prof. dr hab. Piotr Zbróg

15 grudnia 2021 roku

Język wciąż się zmienia, a formami błędnymi z punktu widzenia słowników użytkownicy posługują się powszechnie. Mówią na przykład „jechać na Słowenię” zamiast „do Słowenii”. W wykładzie omówiono kilka współczesnych przykładów błędów, które przez językoznawców mogą w niedługim czasie zostać uznane za warianty poprawne. Punktem odniesienia stały się wybrane zmiany w skodyfikowanej normie językowej na przestrzeni ostatnich stu lat.

4. *Miron Białoszewski – pisarz osobny*

dr hab. Janusz Detka, prof. UJK

14 stycznia 2022 roku

Wystąpienie przypomina postać artysty oryginalnego, niezależnego, wolnego od wszelakich mód i snobizmów. Prezentuje człowieka, który był sobą – zarówno w nietypowym stylu życia, jak i w swych wierszach, prozie, dokonaniach teatralnych, a nawet filmowych. Z dała od zgiełku życia publicznego, w samotności albo w gronie bliskich znajomych realizował własny projekt twórczości i równie własny projekt egzystencji – oba „maksymalnie udane”.

5. *Dzienniki osobiste Władysława Reymonta i Stefana Żeromskiego*

dr hab. Beata Utkowska, prof. UJK

14 stycznia 2022 roku

Wykład stanowi próbę porównania sposobu prowadzenia dzienników osobistych przez Władysława Reymonta i Stefana Żeromskiego. Pokazuje, jak diametralnie różne mieli zwyczaje notowania (chaos Reymonta, porządek Żeromskiego), a jednocześnie jak podobne mechanizmy nimi kierowały (motywacyjny wymiar ich młodzieńczych dzienników, strategia przemilczania wstydliwych rodzinnych tematów). W wykładzie po raz pierwszy szerzej

przedstawiona została jedna z takich wstydlivych historii w biografii Żeromskiego, związana z losami jego starszej siostry, Aleksandry.

6. *Tajemnica czasu*

prof. dr hab. inż. Tomasz Kozłowski

17 stycznia 2022 roku

Prelegent podejmuje próbę podania definicji czasu, jego trzech atrybutów według Isaaca Newtona, jak również teorii stożków świetlnych, stałej prędkości światła oraz jego zależności od pola grawitacyjnego w rozumieniu Alberta Einsteina. Opowiada też o możliwościach podróży w czasie, badaniach nad maszynami mającymi to umożliwić czy wreszcie o przypuszczalnych dowodach na ich obecność w historii i współczesności.

7. *Janusz Korczak jako wzór człowieka i wychowawcy. Inspiracje dla współczesnych pedagogów*

prof. dr hab. Bożena Matyjas

18 stycznia 2022 roku

Podczas wykładu omówione zostały takie zagadnienia, jak krótka nota biograficzna (najważniejsze daty, momenty przełomowe, początek zainteresowań dzieckiem i jego wychowaniem), koncepcja pedagogiczna (teoretyczne podstawy twórczości naukowej, publicystycznej, praktyki wychowawczej, która realizowana była w Domu Sierot i Naszym Domu), system wychowawczy (techniki i formy wychowania – ich wielość i różnorodność, która miała prowadzić do całościowego rozwoju dziecka, jego wychowania). Wyjaśnione zostało, kim jest wychowawca w systemie wychowawczym i jaka jest jego rola w poszukiwaniu nowego modelu wychowania, jak podejście do dziecka kształtuje jego człowieczeństwo.

Na koniec wskazane zostały inspiracje dla współczesnych pedagogów w zakresie koncepcji (założeń teoretycznych) wyznaczającej podejście do dziecka, jego wychowania, przysługujących mu praw oraz w zakresie wybranych technik wychowania, które Korczak wykorzystywał w swojej pracy wychowawczej, a które mogą być inspiracją dla współczesnych pedagogów, wychowawców, nauczycieli, rodziców.

8. *Bezmyślny język. O zaburzeniach poznawczych w autyzmie*

dr hab. Andrzej Kominiek, prof. UJK

27 stycznia 2022 roku

Autor wykładu wyjaśnia termin „bezmyślny język” jako zaburzenie idiolektalnego postrzegania świata, także jako autostymulacyjną funkcję języka (brak rozumienia metafory). Mowa jest też o różnych postrzeganiach funkcji

językowych przez osoby z autyzmem (funkcja poznawcza, poetycka, faktyczna, metajęzykowa), o używaniu „mowy za kimś” (powtarzaniu zasłyszanych scenek, tekstów piosenek itp.) oraz braku rozumienia mowy przenośnej i metonimicznym stylu poznawczym.

9. *Kształcenie uczniów na miarę ich możliwości*

dr Michał Kosztołowicz

29 września 2022 roku

Zbliżanie struktur osobowościowych nauczyciela i każdego ucznia stanowi istotę prowadzenia procesu kształcenia. Stąd wynika, że aby móc prowadzić proces kształcenia ucznia, należy rozpoznać najpierw jego możliwości, stosując na przykład kwestionariusz osobowy Cattella i prezentowaną metodę.

10. *Poligony wojskowe w regionie między Wisłą a Pilicą w XIX i XX wieku*

mjr rez. dr Tadeusz Banaszek

13 października 2022 roku

Wykład przedstawia historię poligonów wojskowych w regionie między Wisłą a Pilicą w XIX i XX w. Były to poligony w okresie międzywojennym w Baryczy, Daleszycach, Zajezierzu koło Dęblińska oraz poligony niemieckie pod Radomiem podczas okupacji. Po II wojnie światowej funkcjonował poligon w Baryczy oraz poligony lotnicze Wsola koło Radomia oraz Gowarczów koło Końskich. Na poligonie w Baryczy szkoliły się jednostki wojsk rosyjskich po upadku powstania styczniowego. Poligony niemieckie pod Radomiem stały się miejscami straceń jeńców rosyjskich oraz ludności żydowskiej, których wykorzystywano do budowy infrastruktury. Po poligonach obecnie pozostały m.in. strzelnice, okopy oraz drogi i schrony.

11. *Przyczyny rozbiorów Polski w świetle historiografii polskiej i europejskiej*

prof. dr hab. Wiesław Caban

25 października 2022 roku

Prelegent omawia wybrane, jego zdaniem najbardziej zasługujące na uwagę, stanowiska w historiografii polskiej dotyczące przyczyn rozbiorów Rzeczypospolitej. Najwięcej miejsca, co zrozumiałe, poświęca poglądom na ten temat, jakie wyrazili przedstawiciele tzw. szkoły krakowskiej i szkoły warszawskiej. Omawia dominujące poglądy na ten temat historyków austriackich, pruskich (niemieckich) i rosyjskich (radzieckich).

12. *W służbie i poza służbą. Postawy etyczne policjantów w II Rzeczypospolitej na przykładzie województwa kieleckiego*

dr Dariusz Buras

9 listopada 2022 roku

W pracy organów policyjnych, oprócz działań na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego, niezwykle ważna była postawa moralna funkcjonariuszy policji. Dotyczyła ona zarówno odpowiedniego zachowania w czasie wykonywania obowiązków służbowych, jak również w życiu prywatnym w czasie wolnym od pracy. Nawet pojedyncze przypadki łamania przez policjanta zasad etycznych rzutowały na całą policję.

13. Rekruci z guberni kieleckiej w armii carskiej na przełomie XIX i XX wieku

dr hab. Jacek Legieć, prof. UJK

15 listopada 2022 roku

W latach 1874–1917 w armii carskiej służyło kilkadziesiąt, a może nawet i 100 tys. mieszkańców Kielecczyzny. W wykładzie przedstawiono zagadnienia związane z ich służbą wojskową, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc służby. Wspomniano również o ich udziale w toczonych w tym czasie przez Rosję konfliktach zbrojnych.

14. Ścieżka przyrodnicza kluczem do zrównoważonego rozwoju miasta

dr hab. Maria Górską-Zabielska, prof. UJK

16 listopada 2022 roku

Ścieżka przyrodnicza, poprzez swoje obiekty, pełni wielorakie funkcje, które łącznie wzmacniają zrównoważony rozwój miasta. W ramach wykładu omówiona została kolekcja skał regionu kieleckiego, które zgromadzone w lapidarium Instytutu Geografii i Nauk o Środowisku, na patio Wydziału Nauk Ścisłych i Przyrodniczych UJK, przy ul. Uniwersyteckiej 7 (50°52'51.0"N, 20°39'25.8"E), pełnią przede wszystkim funkcję edukacyjną, poznawczą, prośrodowiskową, wychowawczą i estetyczną. Ma jednak potencjał, by pełnić także rolę rekreacyjną i geoturystyczną w stosunku do wszystkich tych odbiorców (mieszkańców Kielc i turystów), którzy wrażliwi są na piękno przyrody nieożywionej i mają ochotę zgłębić swą wiedzę na temat dziedzictwa i przeszłości geologicznej regionu.

15. Znak SHL nośnikiem pamięci o fabryce, jej produktach i tworzących je ludziach

doc. dr inż. Maciej Lubczyński

5 grudnia 2022 roku

Od ponad stu lat fabryka „Huta Ludwików” jest trwałym fragmentem historii Kielc. W minionym czasie zmieniała nazwę, lecz od zawsze ta pierwotna trwa w jej znaku fabrycznym SHL. W przestrzeni publicznej upowszechniły ją produkty fabryki, a zwłaszcza motocykle. W wystąpieniu przedstawiono wybrane epizody z procesów konstruowania i produkcji motocykli SHL, a także

sylwetki ludzi uczestniczących w tych procesach. Wspomniano też rolę pasjonatów i kolekcjonerów motocykli w podtrzymywaniu pamięci o fabryce SHL.

16. Bezrobotni w okresie międzywojennym w województwie kieleckim

dr hab. Elżbieta Słabińska, prof. UJK

9 grudnia 2022 roku

Wykład podejmuje temat aktywności zawodowej bezrobotnych w latach 30. XX w. na przykładzie województwa kieleckiego. Dotyczy działań podejmowanych przez państwowe instytucje powołane do łagodzenia skutków bezrobocia – finansowych i pozafinansowych. W grupie tych ostatnich znalazło się pośrednictwo do pracy w kraju i poza jego granicami. Były też nowatorskie metody aktywizacji bezrobotnych, tzw. akcje specjalne – kolonizacja wiejska (tworzenie na wsi nowych warsztatów pracy i podnoszenie jakości już istniejących) oraz kolonizacja miejska (akcja działek dla bezrobotnych i przesunięcia ludności bezrobotnej w te regiony kraju, gdzie istniały warunki do podejmowania własnej inicjatywy gospodarczej). Akcje specjalne były nowatorskie, ale niestety objęły swoim zasięgiem nieliczną grupę bezrobotnych.

17. „...żeby dusza per elimosinas mogła mieć refrigerium” – czyli czym był i jaki był staropolski szpital

dr hab. Anna Jabłońska, prof. UJK

12 grudnia 2022 roku

Czym się różnił staropolski szpital od współczesnego? Jaką był instytucją? Jak działał i jaka była jego rola? Jak wyglądał i co oferował? Kim byli mieszkający w nim ubodzy? Co jedli i w co się ubierali? Jak spędzali czas? Z czego utrzymywano szpital i ubogich? Dlaczego miłosierdzie było najważniejszą ideą? Na te i inne pytania odpowiadał wykład.

18. Edukacja w społeczeństwie cyfrowym

dr hab. Sławomir Koziej, prof. UJK

29 grudnia 2023 roku

Wykorzystująca nowoczesne technologie edukacja w cyfrowym społeczeństwie musi być nakierowana na przygotowanie człowieka, który będzie potrafił żyć w przyszłości. Narzędzia technologii cyfrowej muszą być wykorzystywane do kształcenia człowieka myślącego, kreatywnego, krytycznego, rozumiejącego i przewidującego konsekwencje określonych działań. Samodzielność i rozumienie procesów związanych z transformacjami pozwoli człowiekowi przewidywać przyszłe zmiany i dostosowywać się do nich, świadomie planować swój rozwój osobisty, jak i budować kompetencje niezbędne do utrzymania się na rynku pracy w erze cyfrowej.

19. *Człowiek wobec wartości we współczesnym świecie*

dr hab. Mariola Wojciechowska, prof. UJK

29 grudnia 2023 roku

Wartości stanowią dla jednostki fundament działania, są jednocześnie podstawą do wyznaczania drogi postępowania, kryterium wyborów oraz realizacji celów życiowych. Mimo że namysł nad wartościami towarzyszył człowiekowi od zarania dziejów, to w dzisiejszym świecie kwestie wartości pojmowane są jako szczególnie ważne. Dynamika zmian we wszystkich niemal obszarach życia skłania do namysłu nad rolą wartości i ich znaczeniem w świecie nadmiar. Na tym tle konieczne staje się rozstrzygnięcie licznych dylematów moralnych wyznaczających funkcjonowanie człowieka zarówno w teraźniejszości, przesyconej wielością idei światopoglądowych, ale także poszukiwanie sensu życia w bliższej i dalszej przyszłości.

Filmy obejrzyć można za pośrednictwem strony internetowej Kieleckiego Towarzystwa Naukowego, jak również na kanale YouTube. Podobnie jak poprzednia, również i ta seria nagrań cieszy się dużym zainteresowaniem. Szczególnie wśród młodszych odbiorców zbiera ona pochlebne opinie. Jeśli KTN otrzyma stosowne wsparcie finansowe, w planach na rok 2024 założona jest kontynuacja projektu.

ARTUR KORNACKI
Muzeum Narodowe w Kielcach
Kieleckie Towarzystwo Naukowe